

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»
на тему:
«Проблеми безробіття населення в регіоні та основні напрями державної
регуляторної політики щодо її подолання (на прикладі Одеського
регіону)»

Виконавець:

студентка ФЕУП
Шульга Марина Сергіївна

(підпис)

Науковий керівник:

старший викладач
Каражия Едуард Андрійович

(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Безробіття є однією з головних соціально-економічних проблем ринкового суспільства, це складна й серйозна проблема для держави. Актуальність теми полягає в тому, що проблема зайнятості населення стала однією з найгостріших соціальних проблем, з якими зіткнулася українська держава у XXI ст.

Безробіття несе із собою не тільки бідність значним верствам населення, але й духовну й моральну деградацію людей. Тому вирішення проблеми зайнятості населення серед найважливіших, першочергових завдань у будь-якій цивілізованій країні. В Україні чисельність працездатного населення, зайнятого в усіх галузях економіки, зменшується.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Усі країни докладають багато зусиль до подолання безробіття, але жодній ще не вдавалось ліквідувати його повністю. Факторами формування безробіття можуть бути такі: нестача сукупного ефективного попиту; негнучкість системи відносних цін і ставок заробітної плати і викривлення в ній, пов'язані з грошовою експансією держави і подальшою інфляцією; недостатня мобільність робочої сили; структурні зрушення в економіці; дискримінація на ринку праці щодо жінок, молоді та національної меншості; демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили; сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки. Досвід переходу окремих країн до ринку свідчить про те, що в кожний період рівень зайнятості і масштаби безробіття характеризуються значними коливаннями, зумовленими сукупним впливом багатьох чинників. При цьому причини появи безробіття і його види можуть дуже різнитися. Повністю ліквідувати безробіття неможливо, тому що існує категорія громадян, які просто не хочуть працювати. Ця категорія громадян відноситься до категорії працездатного населення.

Безробіття є однією з найважливіших складових економічних відносин в країні. Без досягнення високого рівня зайнятості не можна говорити про виконання державою будь-яких соціальних зобов'язань, неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, забезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Отже, однією з корінних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття, що негативно відображається на економіці країни, саме тому вивчення цього питання є актуальним.

Слід зазначити, що проблематикою безробіття та пошуком шляхів подолання безробіття займалися такі вчені, як О.В. Басай, Л.І. Безтелесна, Н.А. Волгіна, О.В. Волкова, О.А. Грішнова, Г.Т. Завіновська, Н.М. Заярна, А.В. Калина, А.Є. Котляр, К.М. Крамаренко, С.А. Кучеренко, К.В. Логвинчук, В.Л. Міненко, Н.В. Руденко, М.М. Руженський, А.Г. Стадник, Н.В. Фатеєнко, В.Г. Федоренко, А.М. Фесенко, Т.В. Чайковська, Т.І. Черниш, Л.С. Шевченко, Юровська В. Ю., Л.Г. Ярова та ін. Але треба відзначити, що проблема безробіття на регіональному рівні, а саме на прикладі Одеської області, не знайшла необхідного відображення в науковій літературі.

Мета роботи - дослідити теоретико-методологічні аспекти безробіття населення та надати рекомендації щодо шляхів вирішення проблеми безробіття в Одеському регіоні.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі **завдання**:

- визначити поняття та причини безробіття;
- розглянути основні види безробіття;
- з'ясувати соціально-економічні наслідки безробіття;
- охарактеризувати населення Одеського регіону;
- проаналізувати стан та динаміку рівня безробіття в Одеському регіоні;

- дослідити фактори впливу на безробіття населення Одеського регіону;
- обґрунтувати напрями зниження рівня безробіття в Одеському регіоні;
- розробити регіональну програму зниження рівня безробіття.

Об'єкт дослідження – безробіття населення в Одеській області й державна політика зайнятості на шляху його подолання.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні питання державної політики з подолання безробіття населення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовуються наступні методи: термінологічного та порівняльного аналізу, синтезу, індукції та дедукції (під час вивчення теоретичних основ безробіття як соціально-економічного явища); класифікаційний, аналітичний, статистичний, системно-структурний та експертний методи (під час здійснення аналізу стану безробіття в Одеському регіоні); методи наукової абстракції та узагальнення (під час обґрунтування ролі державної регуляторної політики у подоланні безробіття в Одеському регіоні).

Інформаційною базою дослідження послужили опубліковані статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, Одеської обласної служби зайнятості. В процесі дослідження проаналізовані вітчизняні та зарубіжні джерела, що висвітлюють проблему безробіття населення.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Загальнотеоретична характеристика безробіття як соціально-економічного явища*» визначені поняття та причини безробіття; розглянуті основні види безробіття; досліджені соціально-економічні наслідки безробіття.

У другому розділі «*Аналіз стану безробіття в Одеському регіоні*» проведена загальна характеристика населення Одеського регіону; проаналізовані стан та динаміка рівня безробіття в Одеському регіоні; оцінені фактори впливу на безробіття населення Одеського регіону.

У третьому розділі «*Роль державної регуляторної політики у подоланні безробіття в Одеському регіоні*» обґрунтовані напрями зниження рівня безробіття в Одеському регіоні, а також розроблена регіональна програма зниження рівня безробіття.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Безробіття як соціально-економічне явище - це наявність в країні людей, що становлять частину економічно активного населення, які здатні і бажають працювати, але не можуть знайти підходящу роботу за своїми здібностями і можливостями. Економічна сутність безробіття полягає в тому, що за рахунок вимушеної незайнятості частини економічно-активних громадян суспільство позбавляється певної величини суспільного продукту, витрачаючись при цьому на утримання безробітних і членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні. Головними причинами високого рівня безробіття є такі: спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення (міжгалузеві, внутрішньогалузеві, регіональні); рух робочої сили (професійний, соціальний, регіональний).

2. Розрізняють три види безробіття: фрикційне, структурне та циклічне. Фрикційне безробіття охоплює таких безробітних, які змінюють місце роботи з метою кращого працевлаштування. Структурне безробіття виникає тоді, коли між попитом і пропозицією робочої сили виникає невідповідність за професіями, кваліфікацією, географічними та іншими ознаками. Циклічне безробіття з'являється в умовах економічного спаду,

внаслідок чого на ринку праці виникає нерівновага – пропозиція перевищує попит.

3. Наслідки безробіття є значною проблемою для держави. Соціально-економічні наслідки від безробіття можна сформулювати таким чином: відбувається знецінення, недовикористання людського потенціалу суспільства, погіршується якість життя безробітних та їх членів родини, підсилюється тиск на розмір заробітної плати зайнятих із боку конкуруючих на ринку праці, збільшуються витрати суспільства й індивіда на відновлення чи зміну професійного статусу і рівня продуктивності праці, формуються категорії осіб із девіантною поведінкою.

4. Проведений аналіз населення Одеського регіону показав, що чисельність населення Одеської області складає більше 2 млн. осіб. Однак в динаміці вона поступово скорочується. Це стосується як постійного так і наявного населення. Відповідно це впливає на показник середньої щільності населення Одеської області, який в динаміці зменшується: з 71,63 тис.осіб/км² у 2014 році – до 71,23 тис.осіб/км² у 2018 році. В області спостерігається ситуація, за якою чисельність міського населення перевищує чисельність сільського.

5. За результатами дослідження виявлено, що кількість безробітного населення Одеського регіону поступово скорочується. Це відображається на рівню безробіття, який з 2014 р. скоротився на 0,4% і склав 6,6% в 2018 р. Водночас частка Одеського регіону в структурі безробітного населення України зростає, хоча рівень безробіття по області значно нижче ніж в середньому по Україні. В структурі безробітних Одеського регіону переважають чоловіки (більше 70%) та міське населення (більше 60%). В регіоні спостерігаються процеси скорочення кількості безробітних, що отримують державну допомогу.

5. Проведений аналіз факторів впливу на безробіття Одеського регіону засвідчив, що майже жоден з них не має чіткого і однозначного впливу на це явище, що лише підтверджує безсумнівну його складність. Водночас в окремі періоди можна стверджувати про вплив економічної ситуації, яка характеризується показником валового регіонального продукту на одну особу на рівень безробіття. Ринок праці реагує на попит та пропозицію заробітною платою. Вплив зміни реальної заробітної плати на рівень безробіття характеризується певним часовим лагом. Більш тісний зв'язок простежується між активізацією впровадження інноваційних технологій та змінами стану безробіття в області. З'ясовано, що основними причинами незайнятості в області є вивільнення з економічних причин, звільнення за власним бажанням, неможливість працевлаштуватись після закінчення навчального закладу, та закінчення контракту. Певним чином впливає на рівень безробіття і міграційний приріст населення: при його зростанні кількість безробітних також зростає. Позитивно на зменшення кількості безробітних впливає співвідношення створених робочих місць до ліквідованих. Дотування та субсидування населення призводить до зменшення мотивації населення щодо пошуку роботи.

6. Основними напрямками вирішення проблеми безробіття в Одеському регіоні є: стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; забезпечення відповідності держзамовлення на підготовку спеціалістів реальному стану попиту на робочу силу; надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце; розширення обсягів субсидування створення нових робочих місць; преміювання підприємств, які сплачували страхові внески протягом більше, ніж двох років, без звільнень робітників; збільшення терміну та обсягу виплат допомоги по безробіттю; надання допомоги по безробіттю працівникам з тимчасовою зайнятістю; впровадження додаткової системи соціального забезпечення для службовців, метою якого є прив'язка гарантії зайнятості до подальшої кваліфікації; збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними; проведення щотижневого моніторингу працівників звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій або скороченням чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників; збільшення регіонального фінансування програм

професійного навчання; надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого сільського населення.

7. Подолання проблеми безробіття в Одеському регіоні потребує проведення відповідної структурної політики і розроблення регіональних програм забезпечення ефективної зайнятості населення на основі подальшої диверсифікації економіки, залучення та функціонування приватного капіталу, розвитку інфраструктури, відкриття центрів перепідготовки робочої сили, формування спеціальних фондів кредитування приватних підприємств. Тому в роботі була розроблена Програма зниження рівня безробіття в Одеській області, метою якої є забезпечення реалізації державної політики зайнятості, а саме підвищення економічної активності населення, сприяння повній, продуктивній і вільно обраній зайнятості шляхом здійснення заходів щодо державного регулювання ринку праці, недопущення зростання безробіття, мінімізації впливу економічної кризи на ринок праці, збереження кадрового потенціалу підприємств. Пріоритетними напрямками у сфері забезпечення зайнятості населення та зниження рівня безробіття в Одеській області є: розширення сфери застосування праці та стимулювання заінтересованості роботодавців у створенні нових робочих місць; підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності економічно активного населення; підвищення мобільності робочої сили на ринку праці та удосконалення регулювання трудової міграції; сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці.

АНОТАЦІЯ

Шульга М.С. «Проблеми безробіття населення в регіоні та основні напрями державної регуляторної політики щодо її подолання (на прикладі Одеського регіону)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі проведена загальнотеоретична характеристика безробіття як соціально-економічного явища: визначені поняття та причини безробіття, розглянуті основні види безробіття, досліджені соціально-економічні наслідки безробіття.

Здійснений аналіз населення Одеського регіону, проаналізовані стан та динаміка рівня безробіття в Одеському регіоні, оцінені фактори впливу на безробіття населення Одеського регіону.

З метою вдосконалення державної регуляторної політики у подоланні безробіття в Одеському регіоні в роботі обґрунтовані напрями зниження рівня безробіття в Одеській області, а також розроблена регіональна програма зниження рівня безробіття.

Ключові слова: безробіття, причини, види, наслідки, Одеський регіон, стан, динаміка, фактори впливу, державна регуляторна політика, напрями зниження, регіональна програма.

SUMMARY

Shulga M. «The problems of unemployment in the region and the main directions of the state regulatory policy to overcome them (on the example of the Odesa region)»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 6.030504 «Enterprise economy». – Odessa National Economics University. – Odessa, 2019.

The general theoretical description of unemployment as a social and economic phenomenon is carried out: the concepts and causes of unemployment are defined, the main types of unemployment are considered, socio-economic consequences of unemployment are investigated.

The analysis of the population of the Odessa region was carried out, the situation and dynamics of the unemployment rate in the Odessa region analyzed, the factors influencing the unemployment of the population of the Odessa region were estimated.

In order to improve the state regulatory policy in overcoming unemployment in the Odessa region in the work justified directions for reducing unemployment in the Odessa region, as well as developed a regional program to reduce unemployment.

Keywords: unemployment, causes, types, consequences, Odessa region, state, dynamics, factors of influence, state regulatory policy, directions of decline, regional program.

